

coris, està representat». De la família indoeuropea del mot llatí, hem dit alguna cosa a FEU.

Paraula cabdal en la llengua mare, però que en romànic no ha deixat descendència hereditària més que en alguns dialectes d'Itàlia central i de Sardenya (REW, 6339), en català i en llengua d'oc, on *pec*, f. *pega*, es troba amb el mateix valor. Des del període més clàssic dels antics trobadors: recordem els mots en què acaba la famosa declaració d'amor de Jaufré: «vós etz cela qui ten la clau / de tot mon be, de tot mon mal, / vós etz cela, sí Deus mi sal, / que-m pot far volpil o ardit, / si-s vol, o *pec* o exernit» (v. 7846); «qui bous emblatz ni tolgutz hi auéi, / entorn Nadal --- / hom es plus *pecs* qu'enfans que teta, / que cuij' onrar Calendas enayssi», Pere Cardenal (Appel, *Chr.*, 78.23; i el femení *pega* en Amanieu de Sescàs, ib., 100.21). Fora d'això va morir pertot (una excepció seria l'andalús *pego*, amb derivats *pegolete* i *pego-so*, AlcVenceslada, supervivència dubtosa pel seu isolament).

En català l'ús del mot decaigué ràpidament després de l'Edat Mitjana, i avui no subsisteix més que en algun parlar limítrof de l'extrem Oest, potser només a Ribagorça, on el citen encara de Benavari, i viu a Benasc *pec* «tonto»: «isto moset ye un *pec*» (Ferraz, p. 84); «no comprens, *pék*, que t'enganye?», «qualquier cosa se puede creure d'ixo *pék*» (Ballarín, 374a).

DERIV.: *Peguesa* 'estupidesa': «non havia perdut son enteniment per *paguesa*, mas per ensenyament [seny, intuïció, prudència natural]', que hanc no havia volgut ahontar son frare lo rey En Jacme», Desclot (§ 135, *NCL* iv, 92.15); «un jovencel qui era decebut per vilania e per *peguesa*», *VidesR* (f° 146v1, n. 84, traduïnt «quadam simplicitate», 430.2); «si per error del jutge, o per *peguea*, ço és que sia savi, és vençut en pleyt lo comprador, d'alguna cosa que aja comprada, lo venedor de res no li és tengut», *CostTort*. (Ol., 354); «qui pren muller --- / ¿què farà si la pren tal que serà / com a sepulcre durat: / defora bell e de dins pudirà? / --- / e quin infern, oh mesquí! / quina mort t'has procurada, / comprada! Guardasses-t'! / tal *peguea* t'has cercada, / qu'aytal l'hauràs a pair / e beure, tota vegada», Eiximenis (poema prosificat en *Ll. de les Dones*, cap. 28, *EntreDL* i, 199, v. 48).

+*Peguesca* 'composició amorosa irònica dirigida a una pastora, en el to de les *Serranas* de l'Arxipreste de Hita' (d'una banda afectant ingenuïtat i alhora implicat que la pastoreta és una mica babaua): és el títol transmès pel ms. de la peça de Certerí 101/2.

Empeguèir o *empeguir*, antigament 'torbar, fer posar confús, intimidar, sorprendre'; avui baleàr per 'aver-gonyir, tornar confús algú'. A l'Edat Mitjana trobem *empegu(e)ir-se*, alguns cops *empegu(e)ir* com a intransitiu, i ja llavors, sobretot el participi *empegu(e)it*: «—En joglar --- / que no-m directz una chansó?—, / E vós, si tot non an sazò lur diç, / no vulhatz *empeguir* / car, ab un pauc que-ls sapchatz dir, / seran lur van voler passatz» ('desconcertar-se'), R Vidal de Besalú (*Abrils issia*, v. 1041, cf. el comentari de WHField). En el *Llibre d'Amic e Amat* de Llull el ms. D (no

menys autoritzat que A i P que hi posen *embarbes-clat*, lectio difficilior, i en tot cas tan antic com aquests, del S. XIV) porta: «Encontraren-se l'amic e-l Amat, e foren testimonis de lur encontrament saluts --- e là-gremes e plors; e demanà l'Amat al amic, de son estament; e l'amic fo *empeguehit* en presència de son amat; contrastaren l'amic e-l Amat, e pascificaren lurs amors ---» (§ 117, *NCL* III, 37.16; iv, 94).

«Los qui açò oïren levaren grans rialles, havents plaer de la sàvia resposta del pagès; e lo picaplet *se empeguí* tot, e stec pensiu; e puix dix al pagès davant tots: —Prec-vos que-m perdonets ---», Eiximenis (*Do. Comp.*, *NCL.*, 35). «Callau, donzella, per mercè —dix Tirant— e no vullats dir tantes demasiades paraules de mi— --- Respòs l'Emperador --- tu seràs la més singular donzella del món, e com més va més de bét vull; e ara de present, te fas donació de 50 milia ducats d'estrenes damunt lo meu tresor—. Ella donà dels genolls en terra e besà-li la mà. La Princesa stava molt torbada del que havia dit, e Tirant stava mig *empeguí*»; «levà-s *empeguí* de vergonya e anaren-se dinar», JoMartorell (*Ag.* III, 69, *Riq.*, § 229, p. 670; II, 16). «Pahorós o *empeguí*: stupidus et stupens vel miratus; timidus; deficiens», JnEsteve (0-2-5); «--- Llur regina --- Filomena, qui per vergonya era envermellida de color, vaent-se coronada --- per ço que *empegida* no roma(n)gués, reprès son ardiment, e --- acomençà a parlar ---», *Decam.* i, § 60 (trad. *milensa*, 59.13). *Empeguir-se d'alg. c.* 'sentir-se'n aclaparat, avergonyit, intimidat': «per no dar a entendre a algú que ella *se empeguís* de ço que lo bisbe li deya», *Decam.* vi, § 3, 357.12 (trad. «non intendendo a purgar questa contaminazione»).

Avui és mot molt antiquat a Terra Ferma (en català central i tot, l'he sentit algun cop, i a gent educada, sense purisme, però rarament), i només resta a les Illes, però allà molt viu, mot elegant (digne de restauració general), i alhora popular. Moll posa com a exemple de frase modèlica per a 'avergonyir, ruboritzar, enrojolar': «no té la cara vermella, però hi torna (o s'hi torna) quan el fan *empeguèir*» (*Gramàtica Preceptiva*, p. 138).

Sovint escr. mall.: «L'Àguila quant lo vèu, confusa, *empagàida*, / el mal que havia fet coneix arrependida; / y pensant si al ofès demanarà perdó, / instruida en lo escarment, mos donà esta lliçó», GRoca i Seguí (fi segle XVIII, *Faula* de l'Àguila, v. 67, JMBover, *BiEscr.* Bal. II, 275); «Y si hi ha cap atrevit / que amb una arma vos fes cara, / feis-li foc, mostrau sa vara / fins que es qued *empeguèit*», PdAPenya (*IdOr* i, 44). «Aquella manca de dignitat em féu *empeguèir*», LIVillalonga (*Bearn* v, p. 55); «em vaig engatar una vegada, tothom me féu bulla, però a la segona ja no em vaig *empeguèir*», «no estàs *empeguèit*? Un tros d'home com tu, donar aquests escàndols!», GabrCortès (*IdOr* VIII, 57, 13); «una llengua de què se'n *empegaixen* la major part dels qui la parlen?», AMAlcover (*BDLC* i, 471).

I així mateix, no res menys, a Menorca, on ens en donen cobla: «Estimada del meu cor, / prenda de sa